

PITANJA I ODGOVORI

Da li Rùmunj ili Rùmün, Taliĵän ili Italiĵän?

I.

Prema Broz-Ivekoviću, II, 361 Daničić je pisao Rùmün. Taj oblik upotrebljava sada i Belić, Pravopis, 446 Rùmün, gen. -úna, pridjev rùmünski. Naziv zemlje Rùmünija ne nalazi se u Belića. Oblik Rùmünj, rùmünjski, Rùmünjská danas je općenit u hrvatskom dijelu našeg književnog jezika. U narodnom govoru oblik Rùmunj potvrđen je za Srijem. Pridjev rùmünjski upotrebljavao je Budmani.

U starim našim tekstovima taj naziv nije potvrđen, kako je i prirodno, jer je slavenski naziv za nj Vlah i Vlaški. Taj naš stari naziv za Rumunje prešao je i u mađarski i u turski jezik: mađarski Olah, Olah-ország »Rumunj, Rumunjska«, turski Iflak, Karaiflak kao naziv rumunjske kneževine Muntenije (= njem. Walachei), od koje se i u rumunjskom jeziku jedan dio zove Vlască.

Naziv Rumunj dolazi od starijeg rumunjskog rumin, od latinskoga românus. Tu je rumunjski jery, pisan i ili ä, zamijenjen našim najbližim velarnim samoglasnikom u. Cincarski oblik aromin, gdje a stoji po zakonu cincarske fonetike pred r (uporedi turski Urus za Rus, Urum za Roma u grčkom izgovoru), nije uopće ušao u naš narodni govor. Makedoncima je cincarski govor vlaški.

Postavlja se pitanje, zašto se govori u Srijemu i u Hrvatskoj Rumunj, a zašto Srbi pišu Rumun, sa -n mjesto -nj, kad taj oblik dosada nije uopće potvrđen u narodnom govoru. Završno -n mjesto -nj odgovara doduše bolje rumunjskom obliku negoli -nj.

Držim, da je to nastalo zbog historijskih razloga. Naziv zemlje i države rum. România i u rumunjskom jeziku datira istom od 1860. ili 1862., kada je knez Cuza ujedinio dunavske rumunjske kneževine Munteniju i Moldovu, turski Karaiflak i

Karabogdan, u rumunjsku državu. Taj službeni naziv prihvatit će i Srbi. Posve je prirodno, da se kod njih prema njemu kaže Rumun i rumunski.

Druga je historijska situacija kod Hrvata na zapadu i u Srijemu, u krajevima, koji su nekada pripadali Vojnoj krajini. U tu krajinu išao je i rumunjski graničarski puk (regimenta) u Karanšebesu. Hrvatski i srpski graničari zvali su ih Rumunjaši. Imali su čak i remenje drukčije boje negoli ostali graničari. Rumunjaš je nastalo od rum. Romănas, Upor. rumunjski stih: Romănasul o iubeste ca sufletul său, »Rumunj ga ljubi (= svoj jezik) kao svoju dušu«. Taj oblik bio je malo prilagodan našim riječima dočetakom -njaš kao gunjaš od gunj, kornjaš od kora. Prirodno je, da je i Rumun bilo izmijenjeno u Rumunj prema nazivu haljine gunj, koju nose baš rumunjski pastiri.

II.

Na hrvatskoj strani govori se općenito Taliĵän m. gen. Taliĵána prema f. Taliĵänka. Prema f. može se mocija izraziti u m. i na -ac: Taliĵänac, što točno odgovara našim tipovima Slovénac, Slóvenka i t. d. Karadžić je upotrebljavao također Taliĵänac, Taliĵänka (posljednje u dva značenja: »1. žena talijanske narodnosti, 2. puška talijanske provenijencije«). Pridjev talijanski upotrebljavao je Daničić. Tako se govori i u primorskim krajevima, s tom razlikom, da se mjesto -lija kaže -lja: talijanski (Hrvatsko Primorje).

Ti oblici bez početnog i- stari su.

U 19. vijeku, kad su se talijanske države ujedinile nakon borbi, što ih je vodio pokret zvan Risorgimento, i novostvorena država dobila službeni naziv, Italija, nastala je na hrvatskoj strani bifurkacija. Zemlja i država zove se Italija, a jezik i narod bez i-. Kod graničara, koji su u Italiju išli preko Furlandije, nema te bifurkacije. Ličani i Žumberčani ne poznaju je

takoder. Oni, kao graničari, zovu zemlju, u koju su išli služiti bečkoga cesara pod Radeztkim i t. d., *Tálija*¹. Taj oblik poznaju i stari pisci, kao Kašić, Kavanjin, Nalješković i t. d. Zemlja *Talija* spominje se i u Karadžićevim narodnim pjesmama.

Današnji ortografski zakonodavci određuju ovako: Boranić u Pravopisu, 10. izd., poznaje samo bifurkaciju *Italija* prema *Talijan talijanski*, dok Belić, Pravopis, 232 unificira *Italijan* (taj oblik ne pominje doduše), *italijanski* prema *Itálija*.

Postavlja se pitanje, kako treba da se drži čistilac jezika ili purist u ovom slučaju, koji je prema gornjem izvodenju uvjetovan historijski. Po mome mišljenju tu ne može biti propisivano ujednačenje. Mora se prepustiti simbiozi, zajedničkom životu, koji traži dulje vrijeme, dulji vremenski period, da bi proveo ujednačenje. Borbe, bilo lingvističke ili nacionalističke, u ovom pravcu posve su suvišne i znače gubitak vremena, koje se može upotrebiti na korisnije zadatke.

Oblik bez početnog *i-* prema *Italia italiciano* nije naša kreacija, nego je kreacija Furlana, naših najbližih romanskih susjeda na Zapadu. Njihov leksikograf Pirona², 1167, zabilježio je *Talián* kao pridjev i imenicu, koju Furlani upotrebljavaju ne za sebe, nego za sve one Talijane, koji nisu Furlani, čak i za Mlečane. Odatle prave svoje izvedenice na *-ot: talianót* za one Talijane, koji su došli u Furlaniju iz talijanske zone između rijeka Livenza i Piave. S augmentativnim sufiksom na *-on* *Talianón* (upor. naše *madárön* prema *Madár*) znači Furlanima talijanskoga patriotu onoga, koji se zove *Italianissimo*, upravo iredentistu. Izvedenice *Tálija*, *talijanski*, *Talijánac* pored *Taliján* prema *Talijánka* u našem su jeziku upravo furlanske posudenice, koje su se uvriježile. Izmjena je

¹ Ovako se prema prof. Hrasti govori i na Susku, kvarnerskom otoku, koji je očuvao staru čakavštinu.

² Giulio Andret Pirona: Ercole Carletti, Giov. Batt. Corgnali, Il nuovo Pirona. Vocabolario friulano. Udine, 1935.

nastala kod imena zemlje i države zbog ujedinjenja Italije, koje je novijeg datuma. Prema tome tu se ne da ništa mijenjati *Italija*, *Italiján*, *italijanski*, *Italijánka* neologizmi su, danas usvojene strane riječi.

Takva je lingvistička situacija, kad se gleda očima lingvista učenjaka. O tome mora da vodi računa i jezični čistilac, koji hoće da ujednačuje.

P. Skok

MOJE KOLEGE ILI MOJI KOLEGE?

Često čujemo od školovanih ljudi na pr. rečenicu: *Moji kolege su vrijedni*. Takvo slaganje imenice *kolega* s atributom i promjenljivim dijelom predikata u množini čuo sam često u Zagrebu i od ljudi, za koje treba pretpostaviti da dobro poznaju naš narodni i književni jezik. Nameće nam se pitanje, je li to pravilno ili nije.

T. Maretić u Gramatici i stilistici hrv. ili srp. književnog jezika, Zagreb 1931., na str. 367.—370. govori o sročnosti imenica muškoga roda na *-a*. U primjerima, koje on tamo navodi, takve se imenice u jednini slažu kao imenice muškoga roda. To potvrđuju i primjeri iz suvremenog govornog jezika: *Njegov sluga danas je bolestan. Što hoće ovaj besposlica? Pravedan starješina uvijek pravo sudi. Vojvoda je dobar i pošten. Listonoša je donio danas više pisama. Takav je slučaj uvijek, kad se imenica na *-a* odnosi na mušku osobu, ali se ona može odnositi u isto vrijeme na mušku i žensku osobu ili samo na žensku osobu. U takvim primjerima te se imenice u jednini obično slažu kao imenice ženskoga roda. On je nekakva budala. Ivan je velika luda. To ti je teška pijanica. Kakva je to pijandura? To je ljuta varalica. Milica je moja mušterija. Petar je moja mušterija.*

U množini je uz takve imenice atribut i promjenljivi dio predikata, koji može imati oblik za muški i ženski rod, samo u ženskom rodu, ako je u istoj rečenici. Pored Maretićevih primjera, većinom iz